

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Varaukset

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 79) todetaan:

44 § Varausilmoitus

”...4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi varaajalle velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä sitä kuntaa tai niitä kuntia, joilla varausalue sijaitsee. Tieto annettaisiin kunnan kirjaamoon. Kunnalle ei asetettaisi velvoitetta tiedon edelleen jakamisesta, vaan kunta itse päättäisi tarpeidensa mukaan, mihin se tietoa varausilmoituksesta käyttäisi. Tiedottamisen tavoitteena olisi lisätä paikallista tietoisuutta alueelle kohdistuvasta kiinnostuksesta ja ehkäistä tilanteita,

joissa varauspäätös tulee yllätyksenä kunnalle ja varaukseen kohdistuu laajaa kiinnostusta, sekä lisätä vuorovaikutusta varaajan ja kunnan kesken. Varaajalle ehdotettaisiin lisättäväksi myös

vastaava tiedottamisvelvollisuus saamelaiskäräjille ja kolttien kyläkokoukselle, kun varausalue sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella tai koltta-alueella. Tiedon saajan on otettava huomioon, ettei varausilmoituksen jättämisen vaiheessa vielä tiedetä, onko varauspäätöksen hyväksymiselle estettä...”

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 93) todetaan:

75 §. Varauspäätöksen antaminen ja siitä tiedottaminen.

”Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi kaivoslain 75 §:ään uudet 5 ja 6 momentit, joiden mukaan jäljennös varauspäätöksestä olisi toimitettava saamelaiskäräjille, jos päätös kohdistuu saamelaisten kotiseutualueelle. Koltta-alueelle kohdistuvasta päätöksestä olisi toimitettava jäljennös kolttien kyläkokoukselle ja poronhoitoalueelle kohdistuvasta päätöksestä jäljennös asianomaiselle paliskunnalle. Tiedonsaantioikeuden ulottaminen varauspäätöksiin edistää saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen sekä paliskuntien mahdollisuuksia saada tietää alueeseen kohdistuvasta kiinnostuksesta.”

Saamelaisneuvosto pitää päätöksen tiedoksiannon laajentamista tarpeellisena uudistuksena. Saamelaisneuvosto kuitenkin huomauttaa, että myös paikallistasolla po. tiedoksisaantioikeus pitäisi olla myös saamelaisilla yhdistyksillä ja porosiidoilla. Tiedoksiannon laajentaminen jää kuitenkin merkitykseltään käytännössä tyhjäksi, jos valitusoikeutta varauksista ei laajenneta.

Saamelaisneuvosto pitää selkeänä epäkohtana, että saamelaisalueelle kohdistuvista varauspäätöksistä ei ole yksilöity valitusoikeutta saamelaiskäräjille ja paikallistason saamelaisyhteisöille. Saamelaisten oikeus kehittää kieltään ja kulttuuriaan on niin perustavan laatuinen oikeus, että niin saamelaiskäräjillä, kolttien kyläkokouksella ja paikallisilla saamelaisyhteisöillä on oltava valitusoikeus varauspäätöksiä koskevissa asioissa. Vaikka kaivoslaissa tarkoitettu varaus käytännössä tarkoittaa etuoikeutta malminetsintäluvan valmisteluun, niin käytännössä po. toimet aiheuttavat epävarmuutta saamelaisten oikeuteen elinkeinoihinsa ja kulttuuriinsa sekä niiden jatkuvuuden toteutumiseen. Varaus on näin ollen huomattava rasite etenkin varausalueella olevalle saamelaisyhteisöille. Esimerkiksi poronhoitoa ei voi suunnitella tulevaisuuteen tiedossa olevan kaivosuhan vuoksi. Tämä on este elinkeinon kehittämiseksi ja harjoittamiseksi, koska poronhoitaja ei välttämättä uskalla enää investoida poronhoitoon täysimääräisesti. Tämä voi aiheuttaa siten esimerkiksi kokonaisen porosiidan tai jopa laajemman poronhoitoyhteisön elinkeinon näivettymisen ja katoamisen.

Lisäksi on huomionarvoista, että kaivoslain 9 §:n perusteella malminetsintälupaa ei tarvita, jos kiinteistön omistaja on antanut malminetsintään suostumuksensa. Tällöin ei malminetsintää varten tarvita kaivoslain mukaan valituskelpoista malminetsintälupapäätöstä. Ottaen huomioon, että

saamelaisten kotiseutualueella suurimman osan maa-alueesta ns. omistajana esiintyy Metsähallitus, niin saamelaisilla on oikeusturvan tarve suhteessa sellaiseen malminetsintään, joka tapahtuu saamelaisten perinteisten maiden nykyisenä ns. maanomistajana esiintyvän tahon eli Metsähallituksen suostumuksella. Tämä oikeussuojan tarve voidaan tunnustaa vain hyväksymällä saamelaisille valitusoikeus jo varausilmoituksen hyväksymispäätöksestä.

Ks. lisäksi kohta "Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen".

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

-

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

-

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

-

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussääntelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

-

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan

- o **ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden**

Saamelaisneuvosto tarkastelee tässä osiossa sekä selvitysvelvollisuuteen että lupamääräyksiin liittyviä pykäläiä.

1. Selvitysvelvollisuus

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 76) todetaan:

28 § Selvitys kullanhuuhdontaluvista

”...Edellä selostettujen tavoitteiden saavuttamiseksi esityksessä pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan kaivosviranomaisen olisi vuosittain järjestettävä yleisölle avoin tilaisuus, jossa on esitettävä selvitys kullanhuuhdontalupiin perustuvasta kullanhuuhdonnasta ja kullanhuuhdonnan vaikutuksista poronhoidolle, paliskunnille, muille elinkeinoille sekä saamelaisten ja kolttien oikeuksille. Velvollisuus järjestää yleisölle avoin tilaisuus säädettäisiin kaivosviranomaiselle, jolle yksittäiset kullanhuuhtajat toimittavat 1 momentissa tarkoitetut selvitykset vuosittain, ja jolla on ajantasaiset tiedot kullanhuuhdontatoiminnasta ja asiantuntemus 2 momentissa tarkoitetun selvityksen antamiseen...”

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 78) todetaan:

34 § Lupahakemus

”...3 momenttiin ehdotetaan uudeksi 3 kohdaksi toiminnan kohdistuessa saamelaisten kotiseutualueelle selvityksen esittämistä hakemuksen liitteenä hankkeen vaikutuksista saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan. Selvityksen on oltava riittävä, ja selvitys toimii pohjana 38 §:n mukaista menettelyä varten (asian selvittäminen saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella).

Nykyisenkin käytännön mukaan luvan hakija esittää lupahakemuksessaan kuvauksen hankkeen vaikutuksista saamelaistille alkuperäiskansana, mutta muutoksella halutaan korostaa hakijan selvitysvelvollisuutta ja parantaa selvitysten laatua. Selvityksessä tulisi kuvata alueen nykyinen käyttö saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia (kieli, kulttuuri, perinteiset elinkeinot) koskeviin tarkoituksiin sekä suojellut kulttuuriperintökohteet ja muinaisjäännökset. Samalla nykyinen 3 kohta siirtyisi 4 kohdaksi...”

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 79) todetaan:

38 §. Asian selvittäminen saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella.

”...Esityksessä ehdotetaan 1 momentin muuttamista niin, että kaivoslain mukaisen luvan mukaisen toiminnan vaikutuksista saamelaisten oikeuksille alkuperäiskansana selvitettäessä yhteistyössä lupaviranomaisen kanssa mainitaan luvan hakija ensimmäisenä yhteistyöhön osallistuvana tahoa. Muutoksella halutaan korostaa luvan hakijan selvitysvelvollisuutta. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että yhteistyötä tehdään luvan hakijan lupahakemuksessaan toimittaman selvityksen pohjalta. Tällä viitataan 34 §:n 3 momentin 3 kohtaan tällä samalla esityksellä lisättävään hakijan selvitykseen.

Esityksessä ehdotetaan 1 momentin johdantokappaleen viimeiseen lauseeseen lisättäväksi ”erityisesti” kuvaamaan luettelon esimerkinomaisuutta. Momentin uudeksi 1 kohdaksi esitetään lisättäväksi, että vaikutuksia selvitettäessä ja harkittaessa tarvittavia toimenpiteitä haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi on otettava erityisesti huomioon hakemuksessa tarkoitettujen toiminnan tiedossa olevat tai todennäköiset vaikutukset saamelaisten oikeudelle ylläpitää ja kehittää alueella kieltään ja kulttuuriaan sekä harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan. Samalla 1 momentin nykyiset 1-3 kohdat siirtyvät 2-4 kohdiksi.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan 1 momentin mukaisessa selvityksessä on arvioitava, olisiko kyseessä olevalla alueella luvan myöntämisestä huolimatta mahdollista edelleen ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria sekä harjoittaa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja. Arvion perusteella harkitaan haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavia toimenpiteitä, joiden perusteella kaivosviranomaisen harkitsee tarvittavia lupamääräyksiä. Samalla nykyiset 2-5 momentit siirtyisivät 3-6 momenteiksi. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 momentti, joka sisältää asetuksenantovaltuuden pykälän mukaisesta menettelystä ja selvityksen sisällöstä...”

Saamelaisneuvosto korostaa, että tehokkaan kuulemisen ja vaikutusten selvittämisen toteuttamiseksi maankäyttöhankkeiden, kuten kaivoslakiin liittyvien toimenpiteiden kumulatiivisten vaikutusten arviointiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja hankkeiden vaikutusten arvioinnin pitäisi suorittaa riippumaton taho, jolla on asiantuntemusta saamen kielestä ja kulttuurista, erityisesti perinteisistä saamelaiselinkeinoista (poronhoito, kalastus ja metsästy). Vaikutusten arvioinnin tulee sisältää myös jo tapahtuneiden ja toteutuneiden kilpailevien muiden maankäyttömuotojen tähän mennessä saamelaiskulttuurille aiheutuneiden vaikutusten arvioinnin.

Saamelaisneuvosto toteaa, että lainsäätäjän ja hallitusvallan tulisi luoda tarkoituksenmukaiset edellytykset po. kumulatiivisten vaikutusten arvioinnin toteuttamiseen, jotta viranomaisilla on riittävästi tietoa toteuttaa viranomaistehtävänsä, johon kuuluu saamelaisyhteisön aineellisen kulttuurin turvaaminen maankäytössä. Edellä mainitun veloitteen toteuttaminen vaatii esimerkiksi taloudellisten resurssien turvaamista.

2. Lupamääräykset

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 85) todetaan:

51 §. Malminetsintäluvassa annettavat määräykset.

”Esityksessä ehdotetaan lisäyksiä 1 momentin 2 ja 3 kohtiin, joilla tarkennetaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi annettavia lupamääräyksiä. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 2 kohdan lisäyksen mukaan saamelaisten kotiseutualueella muille saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat poronhoidon lisäksi metsästyks, kalastus ja keräily. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 3 kohdan lisäyksen mukaan sen varmistamiseksi, ettei luvassa tarkoitettulla toiminnalla vaaranneta saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää alueella kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan. Muutoksen tarkoituksena on kuvata tarkemmin saamelaisten alkuperäiskansaoikeuden sisältöä.”

Saamelaisneuvosto toteaa, että saamelaisten kotiseutualueella saamelaisilla pitää olla kollektiivisen itsemääräämisoikeutensa puitteissa mahdollisuus kieltää malminetsintätoiminta.

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 86) todetaan:

52 §. Kaivosluvassa annettavat määräykset.

”Esityksessä ehdotetaan lisäyksiä 3 momentin 4 ja 5 kohtiin, joilla tarkennetaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi annettavia lupamääräyksiä. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 4 kohdan lisäyksen mukaan saamelaisten kotiseutualueella muille saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat poronhoidon lisäksi metsästyks, kalastus ja keräily. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 5 kohdan lisäyksen mukaan sen varmistamiseksi, ettei luvassa tarkoitettulla toiminnalla vaaranneta saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää alueella kieltään,

kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan. Muutoksen tarkoituksena on kuvata tarkemmin saamelaisten alkuperäiskansaoikeuden sisältöä.”

Saamelaisneuvosto toteaa, että saamelaisten kotiseutualueella saamelaisilla pitää olla kollektiivisen itsemääräämisoikeutensa puitteissa mahdollisuus kieltää kaivoslupien myöntäminen.

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 87) todetaan:

54 §. Kullanhuuhdontaluvassa annettavat määräykset.

”Esityksessä ehdotetaan lisäyksiä 2 momentin 3 ja 4 kohtiin, joilla tarkennetaan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi annettavia lupamääräyksiä. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 3 kohdan lisäyksen mukaan saamelaisten kotiseutualueella muille saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat poronhoidon lisäksi metsästys, kalastus ja keräily. Tarpeellisia lupamääräyksiä olisi annettava 4 kohdan lisäyksen mukaan sen varmistamiseksi, ettei luvassa tarkoitettulla toiminnalla vaaranneta saamelaisten kotiseutualueella saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää alueella kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan. Muutoksen tarkoituksena on kuvata tarkemmin saamelaisten alkuperäiskansaoikeuden sisältöä.”

Saamelaisneuvosto toteaa, että saamelaisten kotiseutualueella saamelaisilla pitää olla kollektiivisen itsemääräämisoikeutensa puitteissa mahdollisuus kieltää kullanhuuhdontalupien myöntäminen.

Saamelaisneuvosto kiinnittää lupamääräyksiä koskien lisäksi huomiota, että kaivoslain 50 §:ään, eli luvan myöntämisen esteet saamelaisten kotiseutualueella, koltta-alueella ja erityisellä poronhoitoalueella, ei esitetä sisällöllisiä muutoksia. Saamelaisneuvosto korostaa, että po. pykälään sisältyvä saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon varmistaminen sisältää kaksi osaa: saamelaiskulttuurin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin ja arviointiin perustuvan tehokkaan kuulemismenettelyn huomattavan haitan arvioimiseksi. Edellä mainittuja kansainvälisestä oikeudesta (mm. KP-sopimuksen 27 artikla) pohjautuvia velvoitteita on valtion viranomaisten toimesta toimeenpantu ja sovellettu puutteellisesti voimassa olevan kaivoslain aikana.

Ks. lisäksi kohta "Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen".

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

1. Yleisiä huomioita:

1.1 Vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus

Saamelaisneuvosto painottaa, että hallituksen esityksen luonnos ei täytä saamelaisten oikeuksien osalta kansainvälisen oikeuden kriteereitä mm. vapaa ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteesta. Tämä periaate pitää huomioida kaikessa kaivoslakiin liittyvässä lupatoiminnassa, joka kohdistuu saamelaisten kotiseutualueelle tai jolla saamelaisten kotiseutualueelle ulottuvia vaikutuksia. Malminetsintään ja muihin kaivoslaissa tarkoitettuihin lupiin tarvitaan välttämättä saamelaisten vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus. Hallituksen esityksen luonnoksesta puuttuu myös viimeaikainen kansainvälisen oikeuden kehitys ko. periaatteeseen liittyen.

Vuonna 2007 Suomen hyväksymän YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen yksi keskeisiä periaatteita on vapaa ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate (free, prior and informed consent, FPIC). Julistuksen artiklan 32 mukaan valtioiden tulisi neuvotella vilpittömässä

mielessä ja toimia yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät hankkeita, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin

luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.

YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen hyväksymisen (vuonna 2007) jälkeen ihmisoikeuskomitea on korostanut mainitulle tehokkaalle kuulemiselle asetettavaa vaatimustasoa siten, että vuonna 2009 julkaisemassaan ratkaisussaan Poma Poma v. Peru (CCPR/C/95/D/1457/2006) sen katsottiin edellyttävän alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen keskeisen periaatteen eli vapaan, ennakkollisen ja tietoon perustuvan suostumuksen periaatteen (FPIC-periaate) noudattamista.

YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) vei FPIC-periaatteen soveltamisen vielä uudelle tasolle marraskuussa 2020 julkaisemassaan päätöksessään Ågren et al. v. Sweden (CERD/C/102/D/54/2013). Ko. ratkaisussa todettiin, että kaivosluvan myöntäminen kaivosyhtiölle ilman saamelaisen poronhoitajayhteisön vapaata ja tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta loukkasi myös po. saamelaisyhteisön omaisuudensuojaa ja että luvanmyöntämismenettely oli ristiriidassa rotusyrjinnän poistamista käsittelevän yleissopimuksen kanssa.

CERD on lisäksi mm. kehottanut Suomen 23. määräaikaishetimitä koskevissa loppupäätelmissä (CERD/C/FIN/CO/23, para 17.) Suomea hankkimaan saamelaisten vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin se hyväksyy hankkeita, jotka vaikuttavat saamelaisten perinteisten maa-alueiden ja luonnonvarojen käyttöön ja kehittämiseen.

YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimusta valvova komitea (TSS-komitea) totesi Suomen 7. määräaikaisraporttia koskevissa loppupäätelmissään (E/C.12/FIN/CO/7), että lainsäädäntömuutokset, infrastruktuurihankkeet ja tunkeutumiset saamelaisten maille ovat heikentäneet saamelaisten oikeuksia ylläpitää elämäntapaansa ja perinteisiä elinkeinojaan, kuten poronhoitoa ja kalastusta. Komitea totesi, että tämä liittyy siihen, että Suomen lainsäädäntö ei tällä hetkellä tunnusta velvoitetta käydä neuvotteluja saamelaisten vapaaseen ja tietoon pohjautuvan ennakkosuostumuksen saamiseksi asioista, jotka vaikuttavat saamelaisten maihin ja resursseihin.

1.2 Omaisuudensuoja

Hallituksen esityksen luonnoksessa ei huomioida lainkaan saamelaisten kollektiivista omaisuudensuojaa alkuperäiskansana. Saamelaisten perinteisten elinkeinojen kuten poronhoidon maankäyttö sekä saamelaisten esi-isien perinteinen alueiden käyttö jo ylimuistoisista ajoista lähtien on luonut saamelaisille omistusoikeuden alueeseen. Myös kansainvälisen oikeuden viimeaikainen kehitys velvoittaa valtioita huomioimaan saamelaisten kollektiivisen omaisuudensuojan infrastruktuurihankkeita suunniteltaessa, tästä selkeänä esimerkkinä edellä mainittu CERD:in Ågren et al v. Sweden päätös.

Myös Suomen eduskunnan perustuslakivaliokunta on vuodesta 1978 lähtien lausunut useita kertoja, että saamelaisten aseman katsotaan olevan täysin verrannollinen maanomistajan oikeusasemaan, kun kysymys on omaisuuden suojasta. Joten vaikka varsinainen saamelaisten maanomistuskysymys on ratkaisematta, saamelaisilla on maanomistajaan verrattava oikeusasema perinteisiin alueisiinsa. Ruotsin korkein oikeus on vahvistanut ns. Girjás-tuomiossaan (Mål: T 853-18) vuonna 2020, että Girjásin saamelaiskylällä (sameby) on yksinoikeus viljelysrajan yläpuolella olevan alueensa kalastukseen ja pienriistan metsästykseseen. Toisin sanoen Ruotsin valtio on estynyt luovuttamaan näitä em. oikeuksia muille. Tämä saamelaiskylän oikeus perustuu saamelaisten ylimuistaiseen nautintaan alueella (urminneshävd). Ylimuistoinen nautinta perustuu vuoden 1734 lain maakaareen. Suomen oikeusjärjestyksen pohjana on Ruotsin vallan ajalta periytynyt oikeusjärjestys ja näin ollen asiassa on selkeää ennakkotapausarvoa myös Suomen puolelle.

1.3 Biodiversiteettisopimus

Hallituksen esityksen luonnoksessa ei ole huomioitu YK:n biodiversiteettisopimuksen 8 j. artiklan asettamia velvoitteita. Biodiversiteettisopimuksen (78/1994) 8j. artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista käytäntöä, joka sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin ja edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen

yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä rohkaista käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa.

1.4 Nykytilanne saamelaisten kotiseutualueelle myönnettyjen lupien suhteen:

Saamelaisneuvosto huomauttaa, että KHO vahvisti kesäkuussa 2021 (ks. KHO:2021:83) ensimmäisen malminetsintäluvan saamelaisten kotiseutualueelle nykyisen kaivoslain voimassa olon aikana, vaikka paikalliset saamelaisyhteisöt ja saamelaiskäräjät vastustivat ko. malminetsintälupaa ja malminetsintälupapäätös oli monilta osin ristiriidassa kansainvälisen oikeuden kanssa. Yksittäiset saamelaiset poronhoitajat ovat valittaneet po. malminetsintäluvasta YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuurillisten oikeuksien komiteaan (TSS-komitea) ja lasten oikeuksien komiteaan. TSS-komitea vaati alkuvuodesta 2022 toimenpidekieltoa malminetsintäluvan suhteen. (ks. <https://yle.fi/sapmi/3-12302438>)

Lisäksi saamelaisten kotiseutualueella on tällä hetkellä useita kaivoslain perusteella myönnettyjä varauksia.

2. Valitusoikeus

165 § Valitusoikeus

"Malminetsintälupaa, kaivoslupaa ja kullanhuuhdontalupaa koskevaan päätökseen, mainitun luvan voimassaolon jatkamista, raukeamista, muuttamista ja peruuttamista koskevaan päätökseen sekä kaivostoiminnan lopettamispäätökseen saa hakea muutosta:

...5) saamelaiskäräjät sillä perusteella, että luvassa tarkoitettu toiminta heikentää saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan;

6) kolttien kyläkokous sillä perusteella, että
luvassa tarkoitettu toiminta heikentää kolttaalueella
kolttien elinolosuhteita ja mahdollisuuksia
harjoittaa elinkeinoja..."

Saamelaisneuvosto painottaa, että paikallistasolla, eli alueelle johon lupahakemus kohdistuu, po.
valitusoikeus pitää olla myös saamelaisilla yhdistyksillä ja porosiidoilla.

Labba Oula-Antti
Sámiráđđi - Saamelaisneuvosto